

Asia: VN/4507/2021

Lausuntopyyntö työryhmän luonnoksesta maankäyttösektorin ilmastosuunnitelmaksi (MISU)

Lausunnonantajan lausunto

1. Onko ehdotettu maankäyttösektorin ilmastosuunnitelman toimenpidekokonaisuus tasapainoinen, vaikuttava ja toteuttamiskelpoinen?

Finnwatch kiittää mahdollisuudesta lausua maankäyttösektorin ilmastosuunnitelmasta. Maankäyttösektori on Suomessa merkittävä nettonielu ja sen merkitys korostuu tulevaisuudessa, kun Suomi tavoittelee hiilineutraaliutta ja hiilinegatiivisuutta. Maankäyttösektori on myös vahvasti kytkeytynyt suomalaiseen yhteiskuntaan ja ilmastotoimilla voi olla merkittäviä oikeudenmukaisuusvaikutuksia esimerkiksi ruuan hinnan ja saatavuuden tai metsä- ja maatalouden työpaikkojen kehityksen kautta.

Maankäyttösektorin ilmastosuunnitelmalla tähdätään kahden erillisen tavoitteen saavuttamiseen: EU:n ilmastopolitiikka asettaa vähimmäistason Suomen maankäyttösektorin nielulle vuonna 2030, minkä lisäksi Suomi on itse sitoutunut vuonna 2035 saavutettavaan hiilineutraaliuteen eli viimeistään tuolloin nielujen tulisi olla yhtä suuret kuin päästöt. Varsinkin Suomen kansallisen hiilineutraaliustavoitteen kohdalla maankäyttösektorin ilmastotoimien tarve on suorassa yhteydessä muiden sektorien päästöihin: mitä suurempi nielu maankäyttösektori on, sitä vähemmän muualla tarvitsee vähentää päästöjä, ja päinvastoin. Sekä ilmastotoimien kustannusten että oikeudenmukaisuuden näkökulmasta olisi perusteltua varautua etupainotteisesti siihen, että maankäyttösektorilta tarvitaan suunniteltua suurempia nieluja, mikäli päästöt maankäytössä ja muilla sektoreilla eivät vähene riittävän nopeasti.

PTT:n arvioimista 22 toimenpiteestä peräti 14 toimenpiteen arvioidaan aiheuttavan alle 50 euron kustannukset yhtä päästö- tai nielutonnin kohden. Siten monet maankäyttösektorin toimenpiteet ovat kustannustehokkaita verrattuna taakanjako- tai päästökauppasektorien vähennyksiin. Esimerkiksi fossiilittoman liikenteen tiekartassa arvioidut päästövähennystoimenpiteet lähtevät 150

eurosta jo nousevat monin paikoin yli tuhanteen euroon. EU:n päästökaupassa hinta näyttää vakiintuneen vähintään 80 euron tasolle.

Nielujen kasvattamisen näkökulmasta maankäyttösektorin ilmastosuunnitelmassa on ongelmallista se, että se keskittyy voimakkaasti metsätalouteen jättäen laajemman kuvan liian vähälle huomiolle. Ilmasto- ja energiastrategian tueksi vuonna 2020 julkaistut toimialojen tiekartat laskevat päästövähennyksissään erittäin voimakkaasti kasvavan puunkäytön varaan. Maankäyttösektorin ilmastosuunnitelmassa käytetään kuitenkin pohjana lähinnä HIISI-hankkeen skenaariota, joka huomioi lähinnä metsä- ja energiateollisuuden tarpeen ja päätty siten huomattavasti pienempään ja siten epärealistiseen arvioon puun tarpeesta kuin kaikki tiekartat kattanut selvitys (<https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S2211467X22000360>). Edelleen puunkäytön lisäämiseen tuo kasvupainetta Venäjän tuonnin tyrehtyminen. Samaan aikaan kansallinen ilmastopaneeli on arvioinut, että ilmastotavoitteiden saavuttaminen edellyttää hakkuiden pitämistä maltillisella tasolla (<https://www.ilmastopaneeli.fi/tiedotteet/maltilliset-hakkuut-mahdollistavat-ilmastotavoitteiden-ja-metsien-kayton-yhteensovittamisen/>). Maankäyttösektorin ilmastosuunnitelman tulisi tunnistaa nämä ilmeiset haasteet ja pyrkiä esittämään keinoja niiden ratkaisemiseksi.

Maapallon kuumeneminen yli edes jossain määrin turvallisena pidetyn 1,5 asteen syrjii vakavalla tavalla lapsia ja tulevia sukupolvia ja aiheuttaa peruuttamatonta vahinkoa ja haitallisia ihmisoikeusvaikutuksia ympäri maailman. Nämä vaikutukset kohdistuvat voimakkaimmin jo ennestään heikoimmassa asemassa oleviin ihmisiin. Ilmastokriisin oikeudenmukaisen ratkaisemisen näkökulmasta on siten muistettava, että edellä esitettyjä ilmastotavoitteita, joihin suunnitelmalla tähdätään, ei voida pitää riittävinä. EU:n 2030-tavoite on parhaillaan valmisteltavan kiristykseen jälkeenkin riittämätön suhteessa puolentoista asteen tavoitteeseen (<https://climateactiontracker.org/countries/eu/>). Myöskään Suomen hiilineutraaliustavoite vuodelle 2035 ei ole riittävän tiukka, jos huomioidaan IPCC:n turvallisimmat hiilibudjetit (https://www.ipcc.ch/report/ar6/wg1/downloads/report/IPCC_AR6_WGI_SPM_final.pdf) sekä hillintätoimien globaali oikeudenmukaisuus kattaen sekä Suomen historialliset päästöt että nykyisen vaurauden tuomat mahdollisuudet ilmastotoimiin (https://www.ilmastopaneeli.fi/wp-content/uploads/2018/10/Ilmastopaneelin-muistio_hyvaksytty_4.6.2018.pdf). EU:n pitkän aikavälin ilmastotavoitteen ja ilmastokriisin voimistuvien vaikutusten perusteella voidaan pitää mahdollisena tai peräti todennäköisenä, että unionin ilmastopolitiikka kiristyy huomattavasti viimeistään vuoden 2030 jälkeen, ja tähän, jopa Suomen omaa hiilineutraaliuspolkua jyrkempään tahtiin, olisi syytä varautua.

Maankäyttösektorin ilmastosuunnitelmassa tulisi myös huomioida nykyistä paremmin luonnon monimuotoisuus ja muut ympäristövaikutukset. Gaialla teetetyn SOVA-selvityksen (https://www.gaia.fi/wp-content/uploads/Loppuraportti_Maankayttosektorin-ilmastosuunnitelman-ymparistoselostus_final.pdf) mukaan monilla suunnitelmassa esitetyillä toimilla kuten joutomaiden metsittämisellä ja kangasmetsien kasvulannoituksen lisäämisellä voi huonosti toteutettuna olla joko vesistöjen tilaa tai luonnon monimuotoisuutta heikentäviä vaikutuksia.

2. Toimeenpanon näkökulmasta maankäyttösektorin ilmastosuunnitelmassa hyväksyttävyytensä ja oikeudenmukaisuus ovat tärkeitä. Arvioi niiden toteutumista suunnitelmassa.

Vaikka suunnitelmassa (s. 37) todetaan, että "(k)aikissa ilmastopolitiikan suunnitelmissa on tarkoitus varmistaa ilmastotoimien oikeudenmukaisuus", ei tällainen tarkastelu näy riittävästi MISU:ssa. Joidenkin toimenpiteiden kohdalla käsitellään maanviljelijän tai metsänomistajan näkökulmaa, mutta oikeudenmukaisuuden tarkastelua olisi perusteltua syventää ja vahvistaa kattamaan esimerkiksi vaikutukset työllisyyteen ja tulonjakoon. Oikeudenmukaisuuden huomioimista edellytetään sekä hallitusohjelmassa että parhaillaan eduskunnan käsittelyssä olevassa uudessa ilmastolaissa. Ilmastopolitiikan oikeudenmukaisuus ja oikeudenmukainen siirtymä ovat niin ikään kirjattuina niin Pariisin ilmastopöytäkirjaan (https://unfccc.int/sites/default/files/english_paris_agreement.pdf) kuin ihmisoikeusvelvoitteen (mm. <https://www.ohchr.org/en/calls-for-input/reports/2020/report-just-transition-economic-recovery-eradicating-poverty-within>) ja kansainvälisen työjärjestö ILO:n suosituksiin (https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/@ed_emp/@emp_ent/documents/publication/wcms_432859.pdf) sekä edellytyksenä YK:n ns. Agenda 2030 -tavoitteiden saavuttamiselle (https://www.un.org/sites/un2.un.org/files/2021-twg_3-exesummarie-062321.pdf).

Luonnoksessa oikeudenmukaisuus ei kuitenkaan ole suunnitelmaa läpileikkaava näkökulma vaan sitä käsitellään hyvin pinnallisesti ja sattumanvaraisesti. PTT:llä teetetyssä kustannusvaikutuksia koskevassa taustaraportissa on arvioitu melko pinnallisesti kunkin toimenpiteen yleistä hyväksyttävyyttä. PTT:n raportissa myös todetaan perusteellisemmän selvityksen tarve: "Toimenpiteistä voi koitua välillisiä niin sanottuja syvällisempiä kustannuksia tai kustannushyötyjä vaikutuksina esimerkiksi ruoka- ja puumarkkinoihin, työllisyyteen, Suomen saamaan EU-rahoitukseen ja muihin tekijöihin, joiden tasoa ei tässä selvityksessä ole arvioitu. Mikäli ilmastotoimien tarkempia ja kokonaisvaltaisia yhteiskunnallisia kustannusvaikutuksia tahdotaan arvioida, tutkimukseen tarvitaan tätä selvitystä suurempia panostuksia."

3. Muuta huomioitavaa suunnitelmaluonnoksesta.

Suunnitelmaa tulee päivittää muun muassa muun muassa tarkennetuilla arvioilla siitä, miten teollisuuden tiekarttojen kuvaama puuntarve, Venäjän puuntuonnin loppuminen ja ilmastopaneelin arvioima nielujen lisästarve yhdistetään (ks. vastaus kohtaan yksi). Hallituksen tulee tämän tarkastelun perusteella päättää tarvittavista lisätoimista maankäyttösektorin hiilinielujen vahvistamiseksi. Lisätoimien ilmastovaikutuksen riittävyyden arvioimiseksi luotettavasti ne tulee saattaa Suomen ilmastopaneelin sekä asiaankuuluvien tutkimuslaitosten arvioitavaksi samaan tapaan kuin keskipitkän aikavälin ilmastopolitiikan suunnitelma kanssa tehtiin keväällä 2022. Suunnitelmaa on syytä vahvistaa myös asettamalla indikaattorit sekä yksittäisten toimenpiteiden että suunnitelman kuvaaman kokonaisuuden oikeudenmukaisuusvaikutuksien seurantaan. Tällaisia indikaattoreita voisivat olla esimerkiksi toimien vaikutukset toimeentuloon ja tulonjakoon. Tällöin vaikutuksia voidaan seurata ja niihin voidaan tarvittaessa reagoida.

Haluamme nostaa lausunnossamme erikseen esiin vielä toimenpiteen 7.7, joka koskee "hiilen sidonnan ja varastoinnin sekä päästöjen vähentämisen markkinoita sekä kannustimia". Sen kohdalla mainitaan ilmastovaikutuksena "merkittävä päästöjen vähentäminen ja nielujen kasvattaminen". Finnwatch kannattaa säänneltyjen hiilimarkkinoiden luomista kehittämällä alalle pikaisesti

pelisäännöt ja järjestelmä niiden noudattamisen valvontaan. Tiettyihin kansallisesti ja kansainvälisesti asetettuihin tavoitteisiin tähtäävän ohjelman kohdalla on kuitenkin tiedostettava, että vaikka tällainen markkina voi kasvaessaan tuottaa merkittävääkin ilmastohyötyä, se ei suoraan auta Suomea saavuttamaan kansallisia ilmastotavoitteitaan, sillä yksityisen rahan houkuttelevuus kompensatiomarkkinoilta edellyttää kaksoislaskennan välttämistä.

Leipola Lasse
Finnwatch ry